

formán megtalálható az „acélfürdő“ e teóriája. A költő — Marinetti — sem maradhat el a katona és a tudós mögött, mivel az eszmei egységfronton valamennyien együtt haladnak. A mai tudomány, a mai művészet csak visszatükrözi a társadalom mai létformájának arculatát, amely a válság állapotában a háború csodatevő hitével próbálja élesztgetni el-fásult tömegeinek hangulatát és ugyanakkor elterelni éberségüket a tények és megoldások számára fenyegető felismerésétől. Ahogyan a világ-háborút követő pacifista hullám az irodalom tükrözéseiben (Remarque és társai) is kifejezte a mai társadalom élethangulatát a kijózanodás és Katzenjammer fanyar önmagáraébredésében, úgy most is, a tőkés gazdálkodás egyetemes válságában, az imperialista ellentétek végletes kiélezettsége és a háborús feszültség légkörében az irodalom ismét csak eszmei hivatottságának megfelelően, a „háború esztétikájának tudatosítását“ vallja irányául. A fasiszta országokban — kivált *Japán* és *Németország* — ez a célzat leplezetlen nyíltsággal mutatkozik meg, s csupán egyik eszmei kifejezése a társadalmi lét teljes militarizálódásának a társadalom mai szerkezeti válságában. A német gyermek pl. már a megszületése pillanatában tagjává válik a gyermekkatonai alakulatoknak, amelynek keretében egyéni életpályájának indulása és kifejlése szükségképpen adva van. Hadsereg, kaszárnyák stb. ezelőtt is voltak, de az egyéni létnek volt mindig valamelyes önálló, személyes köre. Ma a fasisztizálás útján az egyén nemcsak eszmei neveltségében és beállítottságában, hanem fizikai létének minden nyilvánulásával csupán eszköze egy heroizált barbár lét, a háborúra való eltökélt felkészülés roppant személyfeletti apparátusának. Hogy ezt az állapotot eszményesíteni, a hősiesség legendájával kell övezni, az lélektanilag érthető, mert a tények tisztá, kritikai eszmélése az áldozatban megmozgatná ennek az állati létnek és rendeltetésnek fenyegető tudatát. Csak egy halódó rend vallhatja jelszavául a „Wir deutsche Jugend sind zum Sterben für Deutschland geboren“ harakirieszményét. Szörnyű stílszerűség az életre és alkotásra hivatott német ifjúság részéről: halotti tort zengeni önmaga felett. Nem véletlen, hogy ebben a történelmi periódusban *Marinetti* az olaszok és *Hans Johst* a németiség nemzeti költője. Volt idő (a polgárság megszülető, életigenlő korszakában), amidőn *Manzoni* volt az olasz nemzet életrehívó költője, s a németiség teremtő géniuszt és átfogó emberségét egy *Hölderlin* fejezte ki. Ma filozófikus és irodalmi halálhangulat fekszik rá a német ifjúságra, amelyet a halálra való kiválasztottság beteg kultuszával öveznek. Valamikor Schiller — akiből most Hitlerék holmi nemzeti pojácát csináltak — hittel vallhatta, hogy „am deutschen Wesen wird die Welt genesen“, mert ez a hit akkor tényleg az emelkedő társadalmi lét és közösségi eszmény kifejezése volt. Ama szellemi kitágulás egyetemességre törvő volt, humánus és alkotó. A németiség mai expanziója viszont a hódítás, a militarista rablás célját szolgálja. A fasiszta Németország elégette és el kellett égetnie egykori szellemi létének minden dokumentumát, mivel az imperialista reakció pályáját a szellem nyilvánulásai csak akadályozták.

Neufeld Béla

A SZINHÁZ VALSÁGARÓL volt szó az októberben megtartott Volta-kongresszuson. Mint ismeretes, s amint a *Korunk* erről minden alkalommal beszámolt, — a Volta-kongresszusokat kétévenként rendezi az Olasz Tudományos Akadémia; e kongresszusok témája minden alkalommal valamilyen aktuális probléma, melynek megvitatásában Európa legkitünőbb szakemberei vesznek részt. A most megtartott Volta-kongresszus tárgya a színház volt. A kongresszus, melyet *Pirandello* szervezett,

s valóban kiváló szaktekintélyek jelentek meg, (többek közt *Tairoff, Craig, Gropius*) nem világította át a színház válságának valódi előidéző — tényezőit. Nem is tehetta, hisz' a hely, ahol a kongresszus lezajlott, ezt nem engedte meg. Nem derült ki, hogy a színház válsága nem világjelenség, mert csak a tőkés államok jelensége. Oroszországban például nincs a színház válságban, ott a színházak a legmesszebbmenően prosperálnak. Nem tűnt ki továbbá a kongresszuson az sem, hogy a színház válsága egyenes arányban áll a hozzátartozó állam gazdasági és társadalmi válságával. Minél jobban áll valamely állam gazdaságilag, minél nagyobb benne a politikai szabadság, minél nagyobbak a kritikai lehetőségek, annál jobban áll ott a színház ügye. Minél nagyobb valamely állam válsága, minél jobban szűkülnek a szabadságjogok, minél közelebb áll az állam a fasizmushoz, annál súlyosabb a színház helyzete. A radikálisan fasiszta államban a színház elveszti tulajdonképpeni értelmét, feladatát és vonzóerejét. Németországban a színház válsága a mélyponton jár. Ugyanez a helyzet Olaszországban. Szóval a Volta-kongresszuson nagyszabású mellébeszélés folyt, nem tisztáztak semmit. Érthető is. A Volta-kongresszusok igazán nem az a hely, ahol mai életünk ellenmondásai feszegethetők. Budapesten is felvetették a színházválság kérdését: a *Magyarország* közölte a különböző hozzászólásokat, melyek egyebek közt a harmincévesek színházát követelték. Mintha a színház valamelyik korosztály kiszolgálója lenne! Ezek is és a római szónokok is elfelejtették, hogy a polgári forradalomból született társadalmi rendszerünk válságát éljük. Ennek az életrendszernek a politikai irányzata a demokrácia, mely később a liberalizmusba ment át, a legszelebb szabadságot hirdette a gazdaság, az élet, a politika, a tudomány és a művészet területén. De ez az állapot a valóságban sosem létezett. A liberalizmus sosem türte meg, hogy valamely más irány kiemelkedjék. Ebben az esetben korlátozó eszközeihez nyúlt. A liberalizmus ugyanolyan önmagának ellentmondó dogma volt, mint mindegyik más polgári világszemlélet. Ha bajba került, még olyasmivel is kiegyezett, mint a fasizmus, mely a széles tömegek következetes leszegényedését vonja maga után, s a szellem és a kritika szabadságának teljes megszűnését. A színház a liberális-tőkés korszak virágkorában jól állt. Kiszolgált azokat, akiknek anyagi helyzete lehetővé tette a színház gazdasági és szellemi támogatását. Ez az osztály viszont a fasiszta szakaszban felszámol ügy gazdaságát, mint szellemét illetőleg. A polgári színpad már a század elején letért a művészi törekvések útjáról. Szoros összefüggésben van ez a polgári-tőkés rend válságának első súlyosabb periódusával. *A színház válsága: társadalmi válság.* Megoldása csak a társadalmi rend felváltásával oldható meg. *Tairoff* a római kongresszuson meg is mondta ezt és nem valószínűtlen, hogy a kongresszus számos résztvevője neki és csak neki adott igazat.

Nemes Lajos

LUIGI PIRANDELLO kapta az idei irodalmi Nobel-díjat négy olasz jelelöl között. Nem azért Pirandello, mert ő a legkiválóbb a négy között és azért sem, mintha az olasz jelölteknel érdemesebb jelöltek ne lettek volna. Hiány nincs az irodalmi Nobel-díjra érdemes emberekben. Az érdemesebbek, a legérdemesebbek mint Gorkij vagy Gide, hogy csak kettőt ragadjunk ki a sok közül, (nem véletlen, hogy a francia favorit *Jules Romains* volt) még tekintetbe sem jönnek. De az olaszoknak volt a legtöbb esélyük; s külön magyarázatra ez nem szorul. Négy olasz szerepelt a listán: Gabriele d'Annunzio, Luigi Pirandello, Benedetto Croce és Guglielmo Ferrero. Az utóbbi nem kaphatta meg — bármennyire is szeret-